

A XX. BIODIVERZITÁS NAPOKON ÉSZLELT KÉTÉLTŰ- ÉS HÜLLŐFAJOK NAGY-HIDEG-HEGYEN (BÖRZSÖNY)

Ujszegi János

HUN-REN Agrártudományi Kutatóközpont, Növényvédelmi Intézet,
Evolúciós Ökológiai Osztály, H-1029 Budapest, Nagykovácsi út 26–30., Hungary. E-mail: ujszegi.janos@gmail.com

Citation: Ujszegi J 2025: A XX. Biodiverzitás Napokon észlelt kétéltű- és hüllőfajok Nagy-Hideg-hegyen (Börzsöny). – BioData Hungarica 3: 145–147.

Abstract – *Amphibians and reptiles detected on the XX. Biodiversity Days at Nagy-Hideg-hegy (Börzsöny).* The XXth Biodiversity Days were organized by the Hungarian Biodiversity Research Society between June 5th and 7th, 2020 in the Börzsöny Hills, Hungary. Three amphibian and three reptile species were found with visual searching. The observed species are common in Hungary at similar mountain habitats; however, the fire salamander is particularly frequent in this region. The topography of the surveyed areas resulted in the absence of typical amphibian breeding sites (forest ponds), which may contributed to the relatively low number of herpetofaunal species detected.

Keywords – habitat survey, bioblitz, herpetological survey, distribution data, herpetofauna.

BEVEZETÉS

A Magyar Biodiverzitás-kutató Társaság (MBKT) 2020. június 5. és 7. között rendezte meg a XX. Biodiverzitás Napokat Nagy-Hideg-hegyen (Börzsöny, Magyarország). Ennek keretében felmértem a területen található kétéltű- és hüllőfajokat (összefoglaló nevén herpetofauna).

ANYAG ÉS MÓDSZER

Az adatgyűjtést vizuális és akusztikus kereséssel végeztem a területek nappali és éjszakai bejárása során, különös figyelmet fordítva a források környékére és a keréknyom-pocsolyákra. Az adatgyűjtés három napra terjedt ki 2020. június 5. és 7. között.

EREDMÉNYEK

Az időjárás kedvezett a kétéltűek és hüllők felméréséhez. A megadott időben összesen három kétéltű- és három hüllőfajt azonosítottam a területeken a Magyarországon honos, összesen 34 fajból (MME 2025a). A talált fajokat a területek közti megoszlásuk szerint a Fajlistában közlöm.

ÉRTÉKELÉS

Mindegyik észlelt faj (ahogy Magyarországon az összes őshonos kétéltű és hüllő) védett. Fokozottan védett fajt nem találtam. A Börzsöny herpetofaunájáról publikált adatok nagyon régiek és több helyen korrekcióra szorulnak (SZABÓ 1960). Ugyanakkor rengeteg adat elérhető a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztálya által működtetett online adatbázisból (MME 2025a).

A három megtalált kétéltűfaj közül a foltos szalamandra (*Salamandra salamandra*) az Északi-középhegység elegáns megjelenésű, ikonikus kétéltűfaja. A patakmedrek kiöblösödéseiben, illetve források kifolyóiban tavasztól nyár végéig gyakran találhatjuk lárváit (MME 2025b), így a Vaszfázék-patakban számítottam előfordulására. Ezen kívül számos lárvát találtam a Hangyás-bérc alatti Spartacus-forrásnál. Gyakori előfordulása a hegységben a számos patak és forrás jelenlétével magyarázható, melyek ideális élőhelyet biztosítanak lárváinak. A barna varangy (*Bufo bufo*) Magyarország fás, erdős területein közönségesnek számít, nincsen különleges élőhelyi igénye. A gyepi béka (*Rana temporaria*) is közönségesnek számít a magasabb középhegységi élőhelyeken,

bár állományai a klímaváltozás szaporodóhelyekre gyakorolt negatív hatása miatt vélhetően egyre feljebb szorulnak a hegységekben (ANTHONY & KOVÁCS 2023). Érdekes, hogy a gyepi béka a módszeres és szisztematikus gyűjtés ellenére sem szerepel a korábban publikált Börzsönyi herpetofauna adatok között (SZABÓ 1960).

A három megtalált hüllőfaj egyike sem mondható ritkának Magyarországon, nem rendelkeznek különleges élőhelyi igényekkel, vagy nagyon szűk elterjedési területtel. Azonban a részterületeken való előfordulásuk nem minden esetben felelt meg a megszokott mintázatoknak. A kékpettyes lábatlangyík (*Anguis colchica*) ismert a terület ligetes erdei élőhelyeiről és az irtások, rétek szegélyeiből (SZABÓ 1960, még *Anguis fragilis* néven említi; MME 2025a). Ugyanígy a fali gyík (*Podarcis muralis*) előfordulása sem okozott meglepetést, hiszen ezt a fajt gyakran figyelhetjük meg sziklakibúvásos hegyvidéki élőhelyeken és romokon (MME 2025c), SZABÓ (1960) is említi a Nagy-Hideg-hegyről. Ugyanakkor a fürge gyík (*Lacerta agilis*) előfordulása 800 m tengerszint feletti magasságban szokatlan, mivel ez a melegkedvelő faj inkább az alföldi területeken és a dombvidékek lejtőin mondható általánosan elterjedtnek (MME 2025a). Előfordulásának vertikális kiterjedése bizonyára (legalábbis részben) a melegedő klímának tudható be. Az egyik nőstény egyed hátán vöröses, rozsadabarna sáv volt megfigyelhető a jellemző sötét-világos foltos helyett. Ilyen vöröshátú forma előfordulásáról már SZABÓ (1960) is tesz említést, igaz, nem a Nagy-Hideg-hegyről, hanem a jóval alacsonyabban fekvő Királyházáról.

A területen gyűjtött herpetofauna-adatsor összességében sem fajszám, sem egyedszám tekintetében nem volt gazdag, melynek oka valószínűleg a kijelölt területek adottságaival függött össze. A vizsgálandó területek nem foglaltak magukba olyan kisvizeket, melyek a kételtűek szempontjából igazán alkalmas petézőhelyek lehetnének, mert a meredek domboldalakon nem képződtek tómedrek. Ezt tetézte még a nagy tengerszint feletti magasság. Ezek miatt olyan, a Börzsönyben általánosan elterjedt kételtűfajok hiányoztak, mint a pettyes götte (*Lissotriton vulgaris*, MME 2025a) és az erdei béka (*Rana dalmatina*, SZABÓ 1960). A sokévi adatsorok (MME 2025a) szerint a területeken előfordul még az erdei sikló (*Zamenis longissimus*), a rézsikló (*Coronella austriaca*) és a vízisikló (*Natrix natrix*). Bár

a felmérésre kijelölt területek mindegyike biztosíthatna nekik alkalmas élőhelyeket, a siklókval való találkozás általában rendkívül nehezen prediktálható. Jelenlétük ezért most az alapos terepbejárás ellenére sem nyert bizonyítást, de előfordulási adataik a lelkes adatgyűjtőknek köszönhetően a jövőben bizonyára gyarapodni fognak a vizsgált területeken.

Köszönetnyilvánítás – Köszönet illeti Kovács Tibort és Sallee-Kereszturi Barbarát a program szervezéséért és lebonyolításáért. Az adatgyűjtést a következő személyek segítették: Bombay Bálint, Juhász Alexandra, Kóbor Péter, Páll-Gergely Barna, Ujhegyi Nikolett.

FAJLISTA

Az összes vizsgálati terület Pest vármegyéhez tartozik.

Amphibia – Urodela

Salamandra salamandra (Linnaeus, 1758) – foltos szalamandra – Perőcsény, Bükkös, N47.9365°, E18.9211°, vizuális észlelés, 2020.VI.5. leg. Juhász Alexandra; Perőcsény, Bükkös (Spartacus-forrás), N47.9435°, E18.9346°, vizuális észlelés, 2020.VI.7. leg. Ujszegi János – lárvák; Szokolya, Vasfazék-patak, N47.9144°, E18.9334°, szurdokvölgy, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Kóbor Péter – lárvák.

Amphibia – Anura

Bufo bufo (Linnaeus, 1758) – barna varangy – Szokolya, Nagy-Hideg-hegyi rét, N47.9364°, E18.9239°, sziklagyep, vizuális észlelés, 2020.VI.5. leg. Ujhegyi Nikolett, Bombay Bálint, Ujszegi János.

Rana temporaria (Linnaeus, 1758) – gyepi béka – Perőcsény, Sípálya, N47.9379°, E18.9252°, vizuális észlelés, erdei irtás, 2020.VI.6. leg. Ujszegi János.

Reptilia – Squamata

Anguis colchica (Linnaeus, 1758) – kékpettyes lábatlangyík – Szokolya, Nagy-Hideg-hegyi rét, N47.9362°, E18.9223°, sziklagyep, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Páll-Gergely Barna, Ujszegi János.

Podarcis muralis (Laurenti, 1768) – fali gyík – Szokolya, Nagy-Hideg-hegyi rét, N47.9361°, E18.9219°, sziklagyep, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Ujszegi János.

Lacerta agilis (Linnaeus, 1758) – fürge gyík – Perőcsény, Bükkös, N47.9363°, E18.9181°, mon-

tán bükkös szélén irtás mellett, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Ujszegi János – vöröshátú változat; Perőcsény, Szabó-rét, N47.9409°, E18.9215°, üde kaszálórét, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Ujszegi János; Szokolya, Nagy-Hideg-hegyi rét, N47.9368°, E18.9228°, sziklagyep, vizuális észlelés, 2020.VI.6. leg. Ujszegi János.

IRODALOMJEGYZÉK

ANTHONY B & KOVÁCS T 2023: Range reduction of *Rana temporaria* in Pilis Hills, Hungary, after 22 years of monitoring. – In: MALHOTRA A (szerk.): *XXIII European Congress of Herpetology, University of Wolverhampton, UK, 4-8 September 2023*. 171 pp.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 2025a: Országos Kétéltű- és Hüllőtérképezés. – <https://herpterkep.mme.hu> (Hozzáférés: 2025.I.26.)

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 2025b: Magyarország kétéltűi és hüllői. Foltos szalamandra. – <https://mme.hu/keteltuek-es-hullok/foltos-szalamandra> (Hozzáférés: 2025. I.28.)

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 2025c: Magyarország kétéltűi és hüllői. Fali gyík. – <https://mme.hu/keteltuek-es-hullok/fali-gyik> (Hozzáférés: 2025. I.28.)

SZABÓ I 1960: Adatok a Börzsöny-hegység herpetofaunájához. – *Vertebrata Hungarica*, **2**:199–216.